

Målnummer:	Ö2760-99	Avdelning:	
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2002-03-07		
Rubrik:	Dödsbo har på begäran av borgenär avträtts till förvaltning av boutredningsman när arvingarna, under påstående att fordringen inkräktade på deras rätt till laglott, skiftat boet utan att först betala borgenären eller avsätta medel till betalning åt denne.		
Lagrum:	19 kap. 1 § ärvdabalken (1958:637)		
Rättsfall:			

REFERAT

Genom gåvobrev d. 23 nov. 1995 överlämnade D. O. aktier som gåva till sin sambo I. P. med föreskrift att gåvoskatten skulle betalas av givaren. Gåvoskatten fastställdes d. 30 aug. 1996 till 481 740 kr att inbetalas senast d. 11 okt. 1996 av I. P. i egenskap av gåvotagare. I enlighet härmed betalade I. P. gåvoskatten.

D. O. avled d. 31 aug. 1996. I bouppteckningen d. 18 okt. och d. 19 dec. 1996 upptogs som den avlidnes skuld till I. P. ett belopp om 481 740 kr utgörande den betalda gåvoskatten. I bouppteckningen antecknades bl.a. att I. P. inte framställt begäran om bodelning.

Den 28 mars 1998 förrättades arvskifte i dödsboet efter D. O. Som enda dödsbodelägare upptogs D. O:s två barn B. L. och B. O. I arvskifteshandlingen antecknades att I. P:s fordran på gåvoskatt ej godtagits med hänsyn till 7 kap. 4 § AB. Vidare antecknades att dödsbodelägarna förklarade sig ansvariga för "hälften av eventuellt tillkommande skulder".

I. P. ansökte vid Sala TR om att dödsboet efter D. O. skulle avträdas till förvaltning av boutredningsman under åberopande av att hennes rätt som borgenär äventyrades. Till utveckling av sin talan anförde I. P. bl.a. Hon har framställt krav mot dödsboet på vad hon haft att utge till skattemyndigheten för gåvoskatt men inte erhållit betalning av dödsboet. Dödsboet är skiftat och skiftet skall jämlikt 21 kap. 4 § 1 st. AB gå åter.

B. O. och B. L. bestred I. P:s yrkande, eftersom I. P:s rätt som borgenär inte äventyrades. De anförde därutöver bl.a. I. P:s rätt äventyrades inte av att skifte skett eftersom hon kunde väcka talan direkt mot dödsbodelägarna.

TR:n (rådmannen Schuer) anförde i slutligt beslut d. 3 dec. 1998: Skäl. Enligt 19 kap. 1 § ÄB gäller bl.a. att rätten, på begäran av borgenär och där det måste antas att sökandens rätt äventyras, skall förordna att dödsbos egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman.

Vad I. P. anført utgör inte stöd för att hennes rätt äventyras, varför ansökan skall lämnas utan bifall.

Slut. I. P:s ansökan lämnas utan bifall.

I. P. överklagade i Svea HovR och yrkade att HovR:n, med ändring av TR:ns beslut, skulle förordna att dödsboet efter D. O. skulle sättas under förvaltning av boutredningsman.

B. O. och B. L. bestred ändring.

HovR:n (hovrättsråden Örn och Hahn samt tf. hovrättsassessorn Lilja, referent) anförde i slutligt beslut d. 31 maj 1999:

I. P. har åberopat att hennes rätt i egenskap av borgenär gentemot dödsboet äventyras mot bakgrund bl.a. av att dödsbodelägarna har vägrat att betala skulden direkt till henne och har inte heller frivilligt medverkat till att återlämna egendom, att dödsbodelägarna har försuttit sin möjlighet att påkalla jämkning av gåva för utfående av laglott, att arvskiftet skall gå åter då skiftet skett innan dödsboets andra skulder har betalats samt att hon inte kan väcka talan mot dödsbodelägarna avseende sin fordran.

HovR:n gör följande bedömning.

I ärendet är ostridigt att I. P. inte är betrakta som delägare i dödsboet efter D. O. utan att hon skall ses som en borgenär gentemot boet i och med att hon gör gällande att hon har en fordran mot detta. Arvskifte får enligt 23 kap. 2 § AB inte företas mot någon delägars bestridande innan bouppteckning har förrättats och alla kända skulder har betalats. Någon annan än dödsbodelägare har således inte möjlighet att hindra att arvskifte förrättas. Frågan i ärendet är således endast om I. P:s rätt äventyras för det fall att boutredningsman inte förordnas för utredning om hon har en fordran gentemot dödsboet och storleken av denna samt hur betalningen av en eventuell fordran skall ske.

I. P. har inte gjort gällande att dödsbodelägarna saknar tillgångar eller att det föreligger risk att de skulle undandra sig att betala en skuld eller på annat sätt äventyra hennes rätt. I. P. kan visserligen inte väcka talan mot dödsbodelägarna personligen. Hon kan dock föra talan mot dödsboet utan hinder av att skifte förrättats (se Walin, Ärvdabalken II, 3:e uppl., 1993, s. 28 och SvJT 1973 rf s. 85). Med beaktande av vad som sagts här och då det inte heller i övrigt har framkommit omständigheter som talar för att hennes rätt till påstådd fordran äventyras om boet inte avträds till förvaltning av boutredningsman, lämnar HovR:n överklagandet utan bifall.

I. P. överklagade och yrkade att HD skulle förordna att dödsboet efter D. O. skulle sättas under förvaltning av boutredningsman.

B. O. bestred ändring. B. L., som förelagts att yttra sig, hörde inte av sig..

Ärendet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Åhrling, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut: Skäl I 19 kap. 1 § AB anges följande. Då dödsbodelägare begär det, skall rätten förordna, att egendomen skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, samt utse någon att i sådan egenskap handha förvaltningen. Sådant beslut skall också meddelas på begäran av borgenär, där det måste antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras.

Som HovR:n har funnit är I. P. inte att betrakta som delägare i dödsboet efter D. O.

När det gäller frågan om I. P. är borgenär i förhållande till D. O:s dödsbo, gör HD följande bedömning.

Av handlingarna i målet framgår det att I. P. erhöll ett gåvobrev daterat d. 23 nov. 1995 från D. O. I gåvobrevet anges det bland annat att D. O. till I. P. överlämnar vissa angivna värdepapper samt att "gåvoskatten betalas av D. O.". B. O. har i sin svarsskrivelse till HD angivit att han och B. L., som är arvingar till D. O., har avstått från att föra talan mot bland annat I. P. angående återbetalning av fullbordade gåvor samt att detta faktum dock inte utesluter arvingarnas möjlighet att enligt 7 kap. 4 § 3 st. AB åberopa laglottskränkning

vid krav på fullgörande av gåvoutfästelsen. Av detta lagrum framgår det, i motsats till vad som gäller i fråga om fullbordade gåvor, att det för jämkning av en ofullbordad gåva ej krävs särskild klandertalan från arvingens sida, utan denne kan invändningsvis påkalla jämkning när gåvoutfästelsen görs gällande. Enligt B. O:s uppfattning skulle I. P. därför inte ha någon fordran mot dödsboet.

Av gåvobrevet i målet framgår det att D. O. utfäste sig att utge gåva till I. P. bland annat i form av att betala den gåvoskatt som skulle uppkomma till följd av gåvan av värdepapperna. Enligt 1 § 1 st. lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva, hade denna gåva rättslig verkan mellan D. O. och I. P. Till följd av detta uppkom således en skuld för D. O. till I. P. Denna skuld övertogs av D. O:s dödsbo i och med D. O:s död. Även om B. O. och B. L. skulle ha möjlighet att påkalla jämkning av gåvoutfästelsen under åberopande av 7 kap. 4 § ÄB, går det inte av handlingarna i målet att säkert bedöma om de skulle få någon framgång med en sådan invändning. Till följd av det ovan anförda har I. P. visat att hon, vid sin begäran att egendomen i D. O:s dödsbo skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, är borgenär i förhållande till D. O:s dödsbo.

En förutsättning för att en boutredningsman skall förordnas på begäran av en borgenär är att det måste antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras. I förarbetena till den tidigare gällande lagen (1933:314) om boutredning och arvskifte, anges olika omständigheter där dödsbodelägarnas gemensamma förvaltning kan innebära fara för borgenärs rätt. En sådan omständighet anges vara att det finns grund till misstro mot delägarnas vilja eller förmåga att hålla kvarlåtenskapen skild från egna tillgångar (se NJA II 1933 s. 218). Det angivna exemplet i förarbetena företer stora likheter med den situation som råder i det nu ifrågavarande målet. Vidare anges i förarbetena att med hänsyn till syftet med boutredningsmannainstitutet står möjligheten att påkalla boutredningsmannas förvaltning till buds, så länge behov överhuvud finns att anordna särskild förvaltning av egendom, som ingår i dödsboet. Sålunda kan sådan förvaltning på borgenärs begäran komma till stånd, även efter det att dödsboets egendom varit föremål för delning (se NJA II 1933 s. 219).

När det gäller vilka beviskrav som skall vara uppfyllda när en borgenär ansöker om att egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, anges i förarbetena till lagen om boutredning och arvskifte följande. Beträffande förutsättningarna för ett beslut om boutredningsmannaförvaltning på borgenärs begäran skall understrykas, att borgenären inte behöver till fullo styrka, att obestånd föreligger eller att borgenärs rätt äventyras. Det är tillfyllest, att borgenären kan förebringa stöd för ett berättigat antagande om dessa relevanta förhållanden (se NJA II 1933 s. 219).

Principen att dödsbodelägarna blir personligen ansvariga för den dödes skulder, om inte boet inom viss tid avträds till boutredningsman eller till konkurs, utmönstrades genom den lagändring av AB som trädde ikraft d. 1 juli 1981. Denna förändring medförde att borgenärernas skydd vid dödsboförvaltning minskade. Borgenärernas behov av skydd beaktades i de nya bestämmelserna genom att det istället för det personliga ansvaret infördes bestämmelser i 21 kap. 4 § ÄB om att en bodelning eller ett arvskifte som sker innan den dödes och boets andra skulder har betalats skall gå åter samt att detta kan äga rum, till skillnad från vad som gällde före lagändringen, även när dödsboet inte har avträtts till förvaltning av boutredningsman eller till konkurs.

Om dödsboet inte förvaltas av boutredningsman får delägarna själva verkställa återgången. Förhåller de sig passiva, kan borgenären enligt 19 kap. 1 § ÄB ansöka hos domstolen att en boutredningsman förordnas. Om en boutredningsman förordnas blir det sedan hans sak att för boets räkning föra talan mot den eller de dödsbodelägare som inte godvilligt lämnar tillbaka egendom till boet (se prop. 1980/81:48 s. 40).

Till följd av vad som framgår av förarbetena till lagen om boutredning och

arvskifte och av förarbetena till ÄB, förefaller lagstiftningen böra tillkämpas på ett sådant sätt att borgenärer vid dödsboförvaltning skall kunna bevaka sina intressen inom ramen för ÄB:s bestämmelser om denna förvaltningen och att detta bör kunna ske på ett sådant sätt att de för att skydda sig inte skall behöva väcka en vanlig civilrättslig talan vid domstol. En sådan talan kan bli både kostsam och dra ut på tiden, vilket medför risker för borgenärerna som de inte skall behöva bli utsatta för. Till följd av detta, och med beaktande av att borgenärerna inte till fullo behöver styrka att obestånd föreligger eller att deras rätt eljest äventyras, bör I. P:s talan bifallas, även om det skulle finnas en möjlighet för henne att tillvarata sin rätt genom att väcka en civilrättslig talan mot dödsboet efter D. O.

Till följd av det ovan anförda förordnar HD, med ändring av HovR:ns beslut, att dödsboet efter D. O. skall avträdas till förvaltning av boutredningsman.

I. P. har föreslagit att advokaten R. W., Uppsala, skall förordnas till boutredningsman. R. W. har samtyckt till att erhålla ett sådant förordnande. B. O. och B. L. har inte lämnat något förslag till boutredningsman. De har inte påstått att R. W. skulle vara olämplig för uppdraget utan B. O. har endast anfört att det är lämpligast att en person från Norberg eller Fagersta förordnas till boutredningsman.

Eftersom enbart R. W. är föreslagen till uppdraget som boutredningsman och då han får anses lämplig för uppdraget, bör han förordnas till boutredningsman i D. O:s dödsbo.

HD:s avgörande. Med ändring av HovR:ns beslut förordnar HD att egendomen i dödsboet efter D. O. skall avträdas till förvaltning av boutredningsman. Advokaten R. W. --- Uppsala, förordnas till boutredningsman.

HD JustR:n Gregow, Svensson, referent, Munck, Regner och Dahllöf fattade följande slutliga beslut: Skäl. (Efter en redogörelse för saken i överensstämmelse med referatets inledning.) I målet är ostridigt att I. P. inte är dödsbodelägare sedan bouppteckningen efter D. O. förrättats.

Enligt 19 kap. 1 § ÄB skall rätten på begäran av en borgenär förordna att dödsboets egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, om det måste antas att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt annars äventyras. Enligt lagförarbetena (se bl.a. NJA II 1933 s. 218) har bestämmelsen tillkommit närmast med tanke på det intresse som borgenärerna kan ha av att själva förvaltningen av dödsboet bedrivs på ett betryggande sätt.

Det är emellertid tydligt att bestämmelsen måste kunna tillämpas även i det fallet att det finns anledning att anta att dödsbodelägarna står i begrepp att sätta dödsboet ur stånd att fullgöra sina förpliktelser genom att verkställa ett arvskifte utan att först se till att boets skulder betalas eller att medel för deras betalning ställs under särskild vård. Detta måste gälla oberoende av om dödsbodelägarna eller någon eller några av dem skulle vara solventa för skulderna. Borgenärerna har anspråk på att få betalt ur boets medel och deras rätt bör inte vara beroende av de enskilda delägarnas betalningsförmåga. Skulle dödsboet redan ha hunnit skiftas när borgenären ansöker om boutredningsmannaförordnande, blir av samma skäl boutredningsmannens uppgift att påkalla återgång av skiftet i den mån det behövs för att skulderna skall kunna betalas av dödsboets medel (21 kap. 4 § ÄB). Återgång aktualiseras naturligtvis dock inte, om dödsbodelägarna i detta läge betalar skulderna med egna medel (jfr Walin, Kommentar till ärvdabalken II, 4 uppl. s. 184).

Den nämnda bestämmelsen i 19 kap. 1 § 1 st. ÄB eller dess förarbeten ger inte någon uttrycklig ledning för bedömningen av hur det skall förfaras, när någon under påståendet att han är borgenär gör ansökan om boutredningsmannaförordnande men dödsbodelägarna bestrider att han har en fordran. Av allmänna principer får emellertid anses följa att domstolen i ärendet

om boutredningsmannaförordnande har att pröva dödsbodelägarnas invändning och att boutredningsman inte skall förordnas, om det kan konstateras att något fordringsförhållande inte föreligger. En sådan prövning vinner rättskraft endast såvitt avser frågan om förordnande av boutredningsman, och det ligger i sakens natur att prövningen måste bli summarisk och närmast avse frågan om sökanden anfört skäl för sitt anspråk (jfr NJA 1993 s. 302 I och II).

När det sedan gäller frågan hur boutredningsmannen skall förfara när det finns ett tvistigt fordringsanspråk mot dödsboet, är att märka att denne inte genom arvskifte eller eljest kan avgöra en tvist mellan dödsboet och tredje man. Om boutredningsmannen i ett tveksamt fall gör den bedömningen att en uppgiven fordran inte grundar någon betalningsrätt och genomför ett arvskifte med bortseende från fordringen, riskerar han att skiftet måste återgå för det fall att domstol i en senare rättegång kommer till motsatt resultat. I ett sådant fall kan boutredningsmannen också drabbas av skadeståndsanspråk. Med hänsyn härtill bör skiftet inte slutföras förrän tvisten har blivit löst genom uppgörelse eller lagakraftätagande dom. Detta hindrar inte att medel till betalning av det tvistiga anspråket ställs under särskild vård och att ett partiellt skifte genomförs med avseende på boets tillgångar i övrigt. Att boutredningsmannen dock kan bortse från uppenbart grundlösa anspråk är självfallet.

Dödsbodelägarna kan även när ett tvistigt betalningsanspråk föreligger tänkas ha ett framträdande intresse av att ett fullständigt arvskifte sker så snart som möjligt. I den mån den uppgivne borgenären inte själv har väckt talan i saken, har boet då möjlighet att väcka en negativ fastställsetalan rörande fordringens existens.

I. P. har fordrat ersättning av dödsboet för vad hon har utgivit i gåvoskatt på grund av gåvan från D. O. B. L. och B. O. har invänt att I. P:s fordran inte kan göras gällande mot dödsboet eftersom det skulle inkräkta på deras rätt till laglott efter fadern.

I. P., vars fordringsanspråk alltså är tvistigt, har anfört sådana skäl för sitt anspråk att hon skall godtas som borgenär då det gäller frågan om förordnande av förvaltning av boutredningsman.

Genom att skifta boet utan att först betala I. P. eller sätta av medel till betalning åt henne har B. L. och B. O. vidtagit en åtgärd som äventyrar I. P:s rätt. Hennes framställning om att dödsboet skall avträdas till förvaltning av boutredningsman skall därför bifallas.

1. P har föreslagit att advokaten R. W., Uppsala, skall förordnas till boutredningsman. R. W. har samtyckt till att erhålla ett sådant förordnande. B. L. och B. O. har inte lämnat något förslag till boutredningsman. De har inte påstått att R. W. skulle vara olämplig för uppdraget men B. O. har anfört att det är lämpligast att en person från Norberg eller Fagersta förordnas till boutredningsman.

Då R. W.:s lämplighet för uppdraget inte har ifrågasatts bör han förordnas till boutredningsman.

HD:s avgörande. Med ändring av HovR:ns beslut förordnar HD att egendomen i dödsboet efter D. O. skall avträdas till förvaltning av boutredningsman.

Advokaten R. W., --- Uppsala, förordnas till boutredningsman.

HD:s beslut meddelades d. 7 mars 2002 (mål nr Ö 2760-99).

Sökord: Boutredningsman; Arvskifte; Laglott

Litteratur:
